

ประสิทธิผลรูปแบบ “เพื่อนช่วยเพื่อน” เพื่อการป้องกันการสูบบุหรี่รายใหม่ของนักเรียนมัธยม
อำเภอศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี

Model effectiveness “Friends Help Friends” to prevent new smoking among
high school students in Sithat district, Udonthani province

กิตติพงษ์ ศิลปชัย, พย.บ.¹

(Kittiphong Sinlapachai, B.N.S¹)

อมรรัตน์ อัครเศรษฐสกุล, พย.ม.²

Amomrat Akkarasetsakul, M.N.S.²

1. ตำแหน่ง พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ รพ.สต.ศรีสง่าเมือง อ.ศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี e-mail address :
kittiphong19983@gmail.com
2. ตำแหน่งอาจารย์ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุดรธานี e-mail address : krujeib@gmail.com

Corresponding author อมรรัตน์ อัครเศรษฐสกุล ตำแหน่งอาจารย์ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุดรธานี
081-7393343 e-mail address : krujeib@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยปฏิบัติการ (Action research) ในการศึกษาประสิทธิผลรูปแบบ “เพื่อนช่วยเพื่อน” เพื่อการป้องกันการสูบบุหรี่รายใหม่ของนักเรียนมัธยม อำเภอสรีธาด จัหวัดอุดรธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและประเมินรูปแบบในการป้องกันการเกิดผู้สูบบุหรี่รายใหม่ ประเมินความรู้และทัศนคติที่นักเรียนมีต่อการสูบบุหรี่ ประชากรคือนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนศรีธาดพิทยาคม 764 คน คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยสูตร (Krejcie&Morgan) ได้จำนวน 254 คน สุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified sampling) สถิติความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน pair T-Test และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพตามแนวคิด SKIN Plus Model

ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็น ม.4(34.3%) อายุเฉลี่ย 17 ปี สถานภาพสมรสของบิดา มารดา ส่วนใหญ่อยู่ด้วยกัน(98.43%) ส่วนใหญ่พักหอพัก(64.83%) ปัจจุบัน ม.4 สูบบุหรี่มากที่สุด รองลงมาคือ ม. 6 ผลประเมินการประเมินความรู้ของนักเรียนเกี่ยวกับบุหรี่ชั้น ม.4 และม.6 ข้อที่ตอบถูกมากที่สุดคือข้อ 2 สารพิษใดในบุหรี่ที่มีฤทธิ์กัดเนื้อเยื่อปอดและถุงลมปอดจนทำให้เป็นโรคถุงลมปอดโป่งพอง(61.4%,85.5%) ผลประเมินการความรู้ชั้น ม.5 พบว่าข้อที่ตอบถูกมากที่สุดคือข้อ 19 สิ่งที่สำคัญที่สุดในการเลิกบุหรี่คือข้อใด คิดเป็นร้อยละ 72.3 ระดับทัศนคติ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =4.0, S.D.=1.3) ผลเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความรู้และทัศนคติ พบว่าหลังสอนคะแนนสูงกว่าก่อนสอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ผลการประเมิน SKIN Plus Model (Strength) มีความเข้มแข็งในการทำงานของคุณครู(Knowledge) นักเรียนซึ่งเป็น soft power ให้ความรู้แก่ครอบครัวและสถานศึกษาปลอดบุหรี่(Importance) ผู้บริหารให้ความสำคัญ(Network) มีเครือข่ายจากทุกภาคส่วน กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อนสร้างเครือข่ายให้นักเรียน บุคลากรด้านการแพทย์และสาธารณสุขให้บริการความรู้และพิชภัยบุหรี่ยอย่างต่อเนื่อง กระบวนการเพื่อนช่วยเพื่อนให้ความรู้ สร้างทัศนคติที่ดี เป็น soft power ต่อไป

คำสำคัญ ประสิทธิภาพ รูปแบบ การสูบบุหรี่รายใหม่ เพื่อนช่วยเพื่อน นักเรียนมัธยม

Abstract

This research is an action research (Action research) in studying the effectiveness of the model. "Friends Help Friends" to prevent new smoking among high school students in Si That District, Udon Thani Province The objective is to develop and evaluate a model for preventing the emergence of new smokers, evaluating students' knowledge and attitudes towards smoking. The population is high school students. Srithat Phitthayakhom School, 764 people. Calculate the sample size using the formula (Krejcie&Morgan) had a total of 254 people, stratified sampling, frequency statistics, percentage, mean, standard deviation, pair T-Test and qualitative data analysis according to the SKIN Plus Model concept.

The results of the study found that the majority of the sample group were Mathayom 4 (34.3%), average age 17 years, marital status of father and mother, most lived together (98.43%), most stayed in dormitories (64.83%). Currently, Mathayom 4 smokes a lot. The second best is Mathayom 6. Results of the evaluation of students' knowledge about cigarettes in Mathayom 4 and Mathayom 6. The most correct answer is question 2. Which toxin in cigarettes has the effect of biting the epithelium of the trachea and alveoli? The lungs cause emphysema (61.4%, 85.5%). The results of the knowledge assessment for Mathayom 5 found that the most correct answer was item 19. What is the most important thing in quitting smoking? Accounting for 72.3 percent, the attitude level was at a high level ($\bar{x}=4.0$, S.D.=1.3) Comparative results of average knowledge and attitude It was found that after teaching the scores were higher than before teaching with a statistical significance of 0.05. The results of the SKIN Plus Model (Strength) evaluation showed strength in the work of teachers (Knowledge) and students, which is soft power to impart knowledge to families and educational institutions. Smoke-free (Importance) Executives give importance (Network) There is a network from every sector. Peer-helping-peer activities create networks for students. Medical and public health personnel continue to provide knowledge about the dangers of cigarettes. The "Friends Help Friends" process provides knowledge. Build a good attitude and become soft power.

Keywords: Effectiveness, model, new smoking. friends help friends, high school student

บทนำ (Introduction)

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13¹ ชี้ให้เห็นว่า ประชาชนชาวไทยยังคงต้องดำเนินชีวิตอยู่ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยทุกกลุ่มวัยต้องมีความสุขชีวิตที่ดีด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะเยาวชน ซึ่งถือว่าเป็นกำลังสำคัญของชาติ ในการพัฒนาประเทศในอนาคต ผลการสำรวจ พบว่าจากจำนวนประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปทั้งสิ้น 57 ล้านคนเป็นผู้ที่สูบบุหรี่ 9.9 ล้านคน (ร้อยละ 17.4) แยกเป็นผู้ที่สูบบุหรี่ทุกวัน 8.7 ล้านคน (ร้อยละ 15.3) และเป็นผู้ที่สูบแต่ไม่ทุกวัน 1.2 ล้านคน (ร้อยละ 2.1) กลุ่มอายุ 25 - 44 ปี มีอัตราการสูบบุหรี่สูงสุด (ร้อยละ 21.0) รองลงมา คือกลุ่มอายุ 45 - 59 ปี (ร้อยละ 19.7) และ 20 - 24 ปี (ร้อยละ 18.5) และกลุ่มผู้สูบบุหรี่ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) ร้อยละ 12.7 ตามลำดับ ส่วนกลุ่มเยาวชน (อายุ 15 - 19 ปี) มีอัตราการสูบบุหรี่ต่ำสุด (ร้อยละ 6.2) อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาลสูงกว่าในเขตเทศบาล (ร้อยละ 19.0 และ 15.6 ตามลำดับ) อัตราการสูบบุหรี่สูงสุดในภาคใต้ (ร้อยละ 22.4) รองลงมา ได้แก่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ร้อยละ 18.0) ภาคกลางและกรุงเทพมหานครมีอัตราการสูบบุหรี่ใกล้เคียงกัน (ร้อยละ 16.3 และร้อยละ 16.1 ตามลำดับ) และภาคเหนือมีอัตราการสูบบุหรี่ต่ำสุด (ร้อยละ 15.6) (กองสถิติสังคม สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564²)

จังหวัดอุดรธานีเป็นอีกหนึ่งจังหวัดที่ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาการสูบบุหรี่ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา เนื่องจากจังหวัดอุดรธานีมีสถานศึกษาทั้งสิ้น 1,023 แห่ง จำแนกเป็นสถานศึกษาในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการจำนวน 963 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 94.13 และสถานศึกษาสังกัดหน่วยงานอื่นๆ 60 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 5.87 ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาจังหวัดอุดรธานีมีผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 1,592 คน และข้าราชการครู 17,087 คน จำแนกเป็นข้าราชการ 13,479 คิดเป็นร้อยละ 78.98 พนักงานราชการตำแหน่งครู 1,517 คน คิดเป็นร้อยละ 8.87 และอัตราจ้างตำแหน่งครู 2,073 คน คิดเป็นร้อยละ 12.15 นักเรียนฯ ของสถาบันทางการศึกษาในจังหวัดอุดรธานีมีจำนวนทั้งสิ้นจำนวน 368,165 คน จำแนกเป็นนักเรียนระดับปฐมวัย 67,817 คน คิดเป็นร้อยละ 18.38 นักเรียนระดับประถมศึกษา 113,413 คน คิดเป็นร้อยละ 30.75 นักเรียนระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า 150,663 คนคิดเป็นร้อยละ 40.85 และนักศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่าขึ้นไป 36,919 คน คิดเป็นร้อยละ 10.02 (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรธานี, 2564³)

ปี 2557 จังหวัดอุดรธานี มีอัตราการสูบบุหรี่เฉลี่ยร้อยละ 21.85 มีค่าสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ (ร้อยละ 20.7) โดยอัตราการสูบบุหรี่พบมากในกลุ่มอายุ 19-40 ปี สูงถึงร้อยละ 30.03 แต่อย่างไรก็ตาม พบว่า อัตราการสูบบุหรี่ของประชากรในจังหวัดอุดรธานีมีแนวโน้มสูงขึ้น ทั้งนี้ ในปี 2560 จากโครงการสำรวจพฤติกรรมกรรมการสูบบุหรี่และการดื่มสุรา สำนักงานสถิติแห่งชาติ จังหวัด

อุดรธานีมีอัตราการสูบบุหรี่ที่สูงเพิ่มขึ้นอยู่ร้อยละ 25 ซึ่งสูงกว่าอัตราการสูบบุหรี่ในภาคใต้และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือร้อยละ 24.5 และ 21.1 ตามลำดับ

อำเภอศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี อัตราการสูบบุหรี่ในกลุ่มอายุ 15 ปีขึ้นไป ปี 2565 คิดเป็นร้อยละ 11.56 โดย ปี 2566 อัตราการสูบบุหรี่ในกลุ่มอายุ 15 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 12.62 ซึ่งมีอัตราการการสูบบุหรี่รายใหม่เพิ่มขึ้นอันตรายของบุหรี่ต่อสุขภาพของผู้สูบบุหรี่ และผู้ไม่สูบบุหรี่ แต่ได้รับควันบุหรี่ นับเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดโรคมะเร็งปอด ถุงลมโป่งพอง โรคหัวใจ ทำให้เส้นเลือดในสมองอุดตัน ทำให้สมองขาดเลือด และโรคระบบทางเดินหายใจ เกิดอัมพาต ทำให้พิการและเสียชีวิตได้ ส่งผลให้มีการเสียชีวิตก่อนวัยอันควร และเสียทรัพย์โดยไม่จำเป็น ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการศึกษาวิจัยเรื่องประสิทธิภาพรูปแบบ “เพื่อนช่วยเพื่อน” เพื่อการป้องกันการสูบบุหรี่รายใหม่ของนักเรียนมัธยม อำเภอศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี เพื่อสร้างทัศนคติที่ดีให้นักเรียน ลดอัตราการเกิดผู้สูบบุหรี่

วัตถุประสงค์การวิจัย

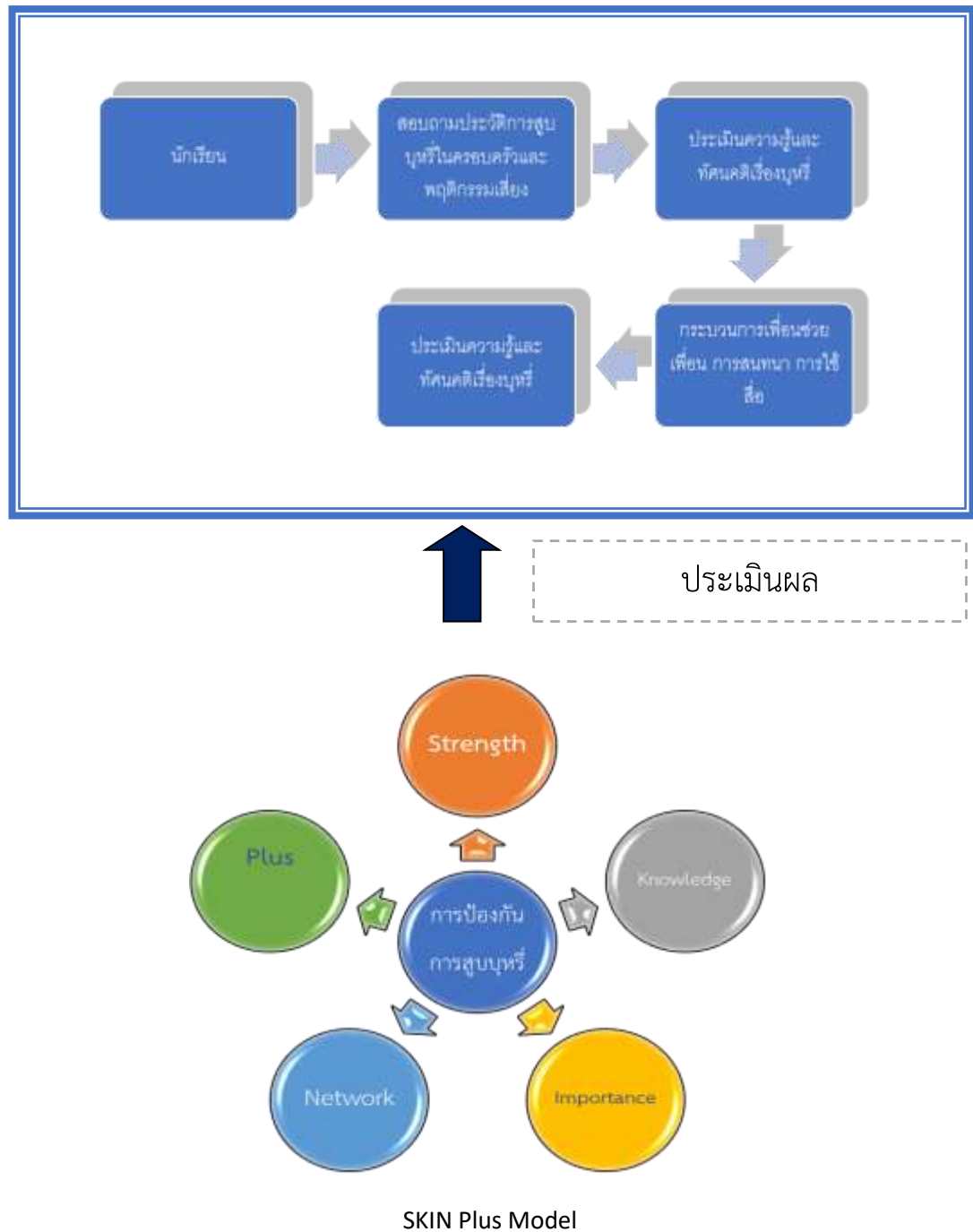
1. เพื่อพัฒนาแนวทางในการป้องกันการเกิดผู้สูบบุหรี่รายใหม่ในรูปแบบ “เพื่อนช่วยเพื่อน”
2. เพื่อประเมินความรู้ และทัศนคติที่นักเรียนมีต่อการสูบบุหรี่
3. เพื่อประเมินรูปแบบ “เพื่อนช่วยเพื่อน” ในการป้องกันการสูบบุหรี่รายใหม่ของนักเรียน

มัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษานี้เป็นวิจัยเชิงปฏิบัติการ(Action research) โดยใช้รูปแบบ “เพื่อนช่วยเพื่อน” เพื่อป้องกันการสูบบุหรี่รายใหม่ของนักเรียน ในโรงเรียนศรีธาตุพิทยาคม อำเภอศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานีจำนวน 764 คน ระหว่างเดือน ตุลาคม 2566 ถึงเดือน มกราคม 2567

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย (methods)

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยปฏิบัติการ (Action research) ในการศึกษาประสิทธิภาพรูปแบบ “เพื่อนช่วยเพื่อน” เพื่อการป้องกันการสูบบุหรี่รายใหม่ของนักเรียนมัธยม อำเภอสรีราชา จังหวัดอุดรธานี

ประชากร

นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย(ม.4-ม.6) โรงเรียนศรีราชาพิทยาคม ในปีการศึกษา 2566 จำนวน 764 คน

กลุ่มตัวอย่าง

คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยสูตร (Krejcie&Morgan) (N) จำนวนประชากรที่ศึกษา 746 (e) ความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ไม่เกิน 0.05(%) (X^2) ระดับความเชื่อมั่น (%) (ค่าไคสแควร์) 3.841 (P) สัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร 0.5 (s) ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง 253.78 คิดเป็นจำนวนเต็ม 254

สุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified sampling) เป็นการสุ่มตัวอย่าง โดยแยกประชากรออกเป็นระดับชั้น ม.4 ม.5 ม.6 แยกเพศชายหญิง แล้วสุ่มอย่างง่ายเพื่อให้ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนของขนาดกลุ่มตัวอย่างและกลุ่มประชากร (ดังแสดงในตารางที่ 1) ตารางที่ 1 จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

ระดับชั้น	เพศ	จำนวนประชากร	คิดสัดส่วนจากจำนวน 254
ม.4	เพศชาย	103	34
	เพศหญิง	162	54
ม.5	เพศชาย	97	32
	เพศหญิง	154	51
ม.6	เพศชาย	83	28
	เพศหญิง	165	55
		764	254

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 1) แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป 2)แบบประเมินความรู้และทัศนคติ 3) แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในกระบวนการกลุ่ม “เพื่อนช่วยเพื่อน”

การสนทนากลุ่มเพื่อพัฒนาแนวทางในการลดการสูบบุหรี่ในนักเรียน จากกลุ่มนักเรียนที่สูบบุหรี่แต่ไม่ติดบุหรี่ แบ่งนักเรียนออกเป็น 8 กลุ่มกลุ่มละ 31-32 คน สนทนากลุ่มละประมาณ 45 นาที โดยใช้แนวคำถามปลายเปิด 9-10 คำถามหลัก ดำเนินการสนทนากลุ่ม 2 ครั้ง

ครั้งที่ 1 ในการสนทนากลุ่ม การสนทนากลุ่มเพื่อให้ความรู้เรื่องบุหรี่สำหรับนักเรียน ช่วงการสนทนากลุ่มเพื่อให้ความรู้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Qualitative Research) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 โดยผู้วิจัยและคณะได้นำแบบสอบถามประเมินความรู้นักเรียนเรื่องบุหรี่ ก่อนให้ความรู้ด้วยสื่อแผ่นพับและสื่อวีดิทัศน์ และจะประเมินความรู้อีกครั้งก่อนสนทนากลุ่มครั้งที่สองห่างกัน 1 สัปดาห์

ครั้งที่ 2 ในการสนทนากลุ่ม การสนทนากลุ่มเพื่อหาแนวทางการป้องกันการสูบบุหรี่สำหรับนักเรียน ช่วงการสนทนากลุ่มเพื่อหาแนวทางการป้องกันการสูบบุหรี่สำหรับนักเรียน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 โดยการสนทนากลุ่มตามแบบสอบถามปลายเปิด จำนวน 8 กลุ่ม ได้แก่ เยาวชนที่ไม่เคยสูบบุหรี่ เพื่อพัฒนาแนวทางการป้องกันการสูบบุหรี่ในนักเรียน ใช้เวลากลุ่มละ 45 นาที ซึ่งจะมีการบันทึกเทปและจดบันทึกรายละเอียดต่างๆขณะดำเนินการสนทนากลุ่ม ใช้เวลา 1 สัปดาห์ ผู้วิจัยและคณะนำเนื้อหาที่ได้จากการถอดเทปการสนทนากลุ่มของผู้เข้าร่วมวิจัยทั้ง 8 กลุ่มมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา และนำข้อมูลที่ได้ไปให้ผู้เข้าร่วมการวิจัยตรวจสอบ จนได้ (ร่าง แนวทางการลดการสูบบุหรี่ในนักเรียน จากการใช้กระบวนการกลุ่ม “เพื่อนช่วยเพื่อน” ใช้เวลา 2 สัปดาห์ หลังจากดำเนินการผู้วิจัยและคณะแบบประเมินผลการดำเนินงานตามรูปแบบ SKIN Plus Model

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลทั่วไป โดยหาค่าความถี่ และร้อยละ ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ และทัศนคติ วิเคราะห์การหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เปรียบเทียบข้อมูลก่อนและหลังความรู้ ด้วยสถิติ Independent pair T-Test และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพตามแนวคิด SKIN Plus Model

ผลการวิจัย

พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็น ม.4 คิดเป็นร้อยละ 34.3 อายุเฉลี่ย 17 ปี สถานภาพสมรสของบิดามารดา ส่วนใหญ่อยู่ด้วยกัน คิดเป็นร้อยละ 98.43 สถานที่พักอาศัย (ระหว่างกำลังเรียนอยู่) ส่วนใหญ่พักหอพัก คิดเป็นร้อยละ 65.5 ปัจจุบัน ม.4 สูบบุหรี่มากที่สุด รองลงมาคือ ม. 6

ผลประเมินการความรู้ของนักเรียนเกี่ยวกับบุหรี่พบว่า ม.4 และ ม.6 ตอบถูกมากที่สุดคือข้อ 2 สารพิษใดในบุหรี่ที่มีฤทธิ์กัดเนื้อเยื่อบุผิวหลอดลมและถุงลมปอดจนทำให้เป็นโรคถุงลมปอดโป่งพอง คิดเป็นร้อยละ 61.4 และ 85.5 ตามลำดับ ชั้น ม.5 พบว่าข้อที่ตอบถูกมากที่สุดคือข้อ 19 สิ่งที่สำคัญที่สุดใน

การเลิกบุหรี่คือมีความตั้งใจจริงที่จะเลิกคิดเป็นร้อยละ 72.3 ส่วนข้อที่ตอบถูกน้อยคือข้อ 1. สารพิษใดใน บุหรี่ที่เป็นสารเสพติดและทำให้เกิดโรคหัวใจ คิดเป็นร้อยละ 3.6

ผลการเปรียบเทียบความรู้ของนักเรียนมีต่อการสูบบุหรี่

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความรู้ของนักเรียนมีต่อการสูบบุหรี่ ก่อนสอนและหลังสอน จำแนกตามระดับชั้นเรียน(N=254)

ระดับชั้น	ก่อนสอน		หลังสอน		t	P
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
ม.4	.39	.13	.77	.26	11.493	.000*
ม.5	.43	.13	.76	.29	9.732	.000*
ม.6	.45	.14	.76	.29	8.885	.000*

*มีนัยสำคัญทางสถิติ .05

พบว่าหลังสอนคะแนนสูงกว่าก่อนสอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการสูบบุหรี่ ก่อนสอนและหลังสอน จำแนกตามระดับชั้นเรียน(N=254)

ระดับชั้น	ก่อนสอน		หลังสอน		t	P
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
ม.4	2.72	.58	3.38	.76	7.634	.000*
ม.5	2.87	.52	3.43	.70	6.759	.000*
ม.6	2.70	.42	3.55	.95	7.499	.000*

*มีนัยสำคัญทางสถิติ .05

พบว่าหลังสอนคะแนนสูงกว่าก่อนสอน ทุกชั้นเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ผลประเมินแนวทางในการป้องกันการเกิดผู้สูบบุหรี่รายใหม่ในรูปแบบ “เพื่อนช่วยเพื่อน” ตามแนวคิด SKIN Plus Model

1) Strength ความเข้มแข็งในการทำงานของคณาจารย์ แคนนำนักเรียนในการดำเนินงานการส่งเสริมป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ผ่านโครงการต่างๆ เช่น โรงเรียนปลอดบุหรี่ การเข้ากลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนทำให้นักเรียนมีความตระหนักมากขึ้น

2) Knowledge คณาจารย์ นักเรียน และผู้ปกครองต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการส่งเสริมป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาอย่างถูกต้อง เหมาะสม และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยเฉพาะนักเรียนซึ่งเป็น soft power ให้แก่ครอบครัวและสถานศึกษาปลอดบุหรี่ การมี

กิจกรรม และสื่อให้ความรู้เรื่องบุหรีจะสร้างความตระหนักให้คณาจารย์ นักเรียน และผู้ปกครอง เพิ่มขึ้น

3) Importance ผู้บริหารโรงเรียนต้องตระหนัก และให้ความสำคัญในการวางแผนควบคุม และป้องกันการสูบบุหรีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา โดยการสนับสนุนกิจกรรมต่างๆอย่างต่อเนื่อง

4) Network มีเครือข่ายในการทำงานระดับพื้นที่จากทุกภาคส่วน กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อนสร้างเครือข่ายให้นักเรียน ได้เรียนรู้ถึงโทษของบุหรี บุคลากรด้านการแพทย์และสาธารณสุข ให้บริการความรู้และพิชภัยบุหรีอย่างต่อเนื่อง และมีช่องทางการเข้าถึงสำหรับผู้ที่ต้องการเลิกบุหรี

ผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า ผู้อำนวยการโรงเรียนให้ความสำคัญ สนับสนุน และส่งเสริมป้องกันการสูบบุหรีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในทุกกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เป้าหมายของการส่งเสริมการป้องกันการสูบบุหรีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา คือ การลดจำนวนผู้สูบบุหรีใหม่และรายเก่า และผลกระทบที่เกิดขึ้น รูปแบบ “เพื่อนช่วยเพื่อน” ทำให้นักเรียนมีความรู้และทัศนคติเพิ่มขึ้น

ภาพที่ 2 ภาพกิจกรรมกลุ่ม“เพื่อนช่วยเพื่อน”

อภิปรายผล

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อพัฒนาแนวทางในการป้องกันการเกิดผู้สูบบุหรี่รายใหม่ในรูปแบบ “เพื่อนช่วยเพื่อน” รูปแบบคือ ดำเนินการให้ความรู้ และสนทนากลุ่ม ในรูปแบบ “เพื่อนช่วยเพื่อน” การสนทนากลุ่มเพื่อพัฒนาแนวทางในการลดการสูบบุหรี่ในนักเรียน จากกลุ่มนักเรียนที่สูบบุหรี่แต่ไม่ติดบุหรี่ แบ่งนักเรียนออกเป็น 8 กลุ่มกลุ่มละ 31-32 คน สนทนากลุ่มละประมาณ 45 นาที โดยใช้แนวคำถามปลายเปิด 9-10 คำถามหลัก ดำเนินการสนทนากลุ่ม 2 ครั้ง ใช้สื่อแผ่นพับ และสื่อวีดิทัศน์ ให้ความรู้ในการเข้ากลุ่ม จากการดำเนินงานสนทนากลุ่ม ในรูปแบบ “เพื่อนช่วยเพื่อน” การส่งเสริมป้องกันการสูบบุหรี่ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา.4 ม.5 ม.6 คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการส่งเสริมป้องกันการสูบบุหรี่มากขึ้น นักเรียนบางคนสามารถเลิกสูบบุหรี่ได้จากการเข้าร่วมโครงการต่างๆ ของโรงเรียนสอดคล้องกับแนวคิด การประชุมแบบกลุ่มย่อย (Syndicate) การประชุมแบบนี้เป็นการประชุมกลุ่มย่อยที่ค่อนข้างชัดเจนมาก หรือจำนวนผู้เข้าประชุมมีจำนวนมาก จะแบ่งผู้เข้าประชุมเป็นกลุ่มเล็กๆ แต่ละกลุ่มจะต้องไปดำเนินการกระบวนการกลุ่มเอง มีประธาน เลขานุการ ดำเนินการ อภิปราย และศึกษาปัญหาเฉพาะเรื่องเพื่อหาข้อยุติจากกลุ่ม เมื่อได้แล้วนำผลมาเสนอต่อที่ประชุมใหญ่ เปิดโอกาสให้ที่ประชุมใหญ่ซักถามจนตกลงกันได้ ถ้าตกลงกันได้ก็เป็นที่พอใจ ยอมรับได้ งานนั้นก็จะถือว่าที่ประชุมใหญ่ยังไม่ยอมรับ กลุ่มย่อยนั้นต้องนำไปพิจารณา ศึกษาและนำข้อสรุปมาเสนอใหม่(ส่วนพัฒนาและบริหารจัดการความรู้ สถาบันดำรงราชานุภาพ, มปป 4) สอดคล้องกับการศึกษาของสมจิต แดนสีแก้ว^{5,6,7} ที่พบว่า นักเรียนเกือบทั้งหมดยอมรับถึงอันตราย และผลกระทบด้านลบต่อสุขภาพจากการสูบบุหรี่ มีส่วนร่วมในกิจกรรม ทำให้รูปแบบการดำเนินแบบ “เพื่อนช่วยเพื่อน” ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 2 เพื่อประเมินความรู้ และทัศนคติที่นักเรียนมีต่อการสูบบุหรี่ ผลการวิจัยพบว่าผลประเมินการประเมินความรู้ของนักเรียนเกี่ยวกับบุหรี่ชั้น ม.4 และม.6 ข้อที่ตอบถูกมากที่สุดข้อ 2 สารพิษใดในบุหรี่ที่มีฤทธิ์กัดเนื้อเยื่อบุผิวหลอดลมและถุงลมปอดจนทำให้เป็นโรคถุงลมปอดโป่งพอง คิดเป็นร้อยละ 61.4 และ 85.5 ตามลำดับ ส่วน ม. 5 ตอบข้อ 2 เป็นข้อรองลงมา อธิบายได้ว่านักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับโทษของสารพิษในบุหรี่ เป็นปัจจัยที่นำความรู้ที่มีอยู่สร้างแรงจูงใจให้นักเรียนในกลุ่มตัดสินใจเลิกบุหรี่ได้ ผู้วิจัยได้ให้คำปรึกษาการเลิกบุหรี่และประสานงานกับพยาบาลที่รับผิดชอบงานเยี่ยมบ้านได้มีส่วนในการเสริมแรง สร้างกำลังใจให้ครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างให้การสนับสนุนการเลิกบุหรี่ สอดคล้องกับแนวคิดของ Bloom⁸ กล่าวว่าความรู้ทำให้เกิดความจำและสามารถปฏิบัติหรือการดำเนินการเฉพาะเรื่อง เป็นความสามารถที่จะบ่งบอกถึงแบบแผนการปฏิบัติ เช่น แบบฉบับการพูด การแต่งกาย ขั้นตอนและแนวโน้มเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นจำแนกประเภทหรือจัดกลุ่ม หมวดหมู่ตามเกณฑ์หรือจุดมุ่งหมาย แยกแยะข้อเท็จจริง หลักการ ความคิดเห็น

และการกระทำ และระบุวิธีการหรือกระบวนการที่เกี่ยวกับปัญหาหรือ เหตุการณ์ได้ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข อาจารย์ที่ปรึกษา ควรติดตามให้ความรู้แก่นักเรียนอย่างสม่ำเสมอเพื่อเกิดการปฏิบัติที่ดี ส่วนข้อที่ตอบถูกน้อยที่สุดคือข้อ 1 สารพิษใดในบุหรี่ที่เป็นสารเสพติดและทำให้เกิดโรคหัวใจ คิดเป็นร้อยละ 1.2 ควรเพิ่มสื่อที่เข้าใจและเห็นภาพในข้อความรู้ที่ยังไม่เข้าใจอย่างไรก็ตามหลังจากที่ให้ความรู้ผ่านสื่อแผ่นพับและสื่อวีดิทัศน์ พบว่าความรู้ของนักเรียนมัธยมปลายทั้ง 3 เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ผลการวิจัยพบว่าระดับทัศนคติของนักเรียนชั้น ม. 4 ม. 5 ม. 6 มีต่อการสูบบุหรี่ ที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือข้อ 8 คนที่สูบบุหรี่จะเข้าสังคมได้ง่าย และมีเพื่อนมาก อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.0$, S.D.=1.3), ($\bar{X}=4.4$, S.D.=1.0) , ($\bar{X}=4.2$, S.D.=1.3) อธิบายได้ว่านักเรียนยังมีความเชื่อที่ยังไม่ถูกต้องจากการสัมภาษณ์เชิงลึกนักเรียนบอกว่าได้ข้อมูลจากผู้ใหญ่ และสังเกตเห็นจากคนในชุมชนจึงทำให้มีทัศนคติเชิงลบว่า จะเข้าสังคมได้ง่าย และมีเพื่อนมากถ้าสูบบุหรี่ ดังผู้วิจัยและกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนจะเน้นการสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจไม่พึ่งพิงสิ่งเสพติดและให้ความรู้เพิ่มเติมเพื่อเป็นการสร้างทัศนคติที่ดีให้นักเรียนสอดคล้องกับแนวคิดธงชัย สันติวงษ์⁹ มีความคิดเห็นว่าเห็นว่า ทัศนคติ จะก่อตัวจากการประเมินภายหลังจากที่ได้เกี่ยวข้องกับสิ่งภายนอกดังกล่าว โดยอาจเกิดจากอิทธิพลของกลุ่มที่เกี่ยวข้องด้วยหรือกลุ่มทางสังคมที่ได้ไปเกี่ยวข้องกับด้วย นอกจากนี้ การเปลี่ยนทัศนคติในการตระหนักรู้โดยหาแรงจูงใจในการเลิกบุหรี่¹⁰ ผลทดลองโดยการสอนให้ความรู้ในชั้นเรียนโดยสอดแทรกเข้าไปรายวิชาเน้นการสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจไม่พึ่งพิงสิ่งเสพติด อย่างไรก็ตามหลังจากที่ให้ความรู้ผ่านสื่อแผ่นพับ สื่อวีดิทัศน์ และประชุมกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน พบว่าทัศนคติของนักเรียนมัธยมปลายทั้ง 3 เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 3 เพื่อประเมินรูปแบบ “เพื่อนช่วยเพื่อน” ในการป้องกันการสูบบุหรี่รายใหม่ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอสครีธาตุ จังหวัดอุดรธานี ตามแนวคิด skin plus model¹¹ ผลการดำเนินงานของการส่งเสริมป้องกันการสูบบุหรี่ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการส่งเสริมป้องกันการสูบบุหรี่มากขึ้น นักเรียนบางคนสามารถเลิกสูบบุหรี่ได้จากการเข้าร่วมโครงการต่างๆ ของโรงเรียนและการเข้ากิจกรรมกลุ่ม“เพื่อนช่วยเพื่อน”

ข้อเสนอแนะ

การนำผลการวิจัยไปใช้

ในการทำงานเพื่อลดจำนวนผู้สูบบุหรี่ และป้องกันผู้สูบบุหรี่รายใหม่ ในกลุ่มนักเรียนต้องอาศัยความร่วมมือหลายฝ่ายในโรงเรียน ทั้งอาจารย์ บุคลากรสนับสนุน นักศึกษา ผู้บริหารสถาบัน เครือข่ายที่เกี่ยวข้องบุคลากรทางสาธารณสุข ในการสร้างสิ่งแวดล้อมที่ปลอดจากพิษภัยของบุหรี่ การสร้างภูมิคุ้มกัน และพลังให้แก่นักเรียน ให้มีศักยภาพในการต้านภัยบุหรี่ เพื่อลดความสูญเสียทางด้านชีวิต

ของประชากรที่เกิดจากการสูบบุหรี่ ผลจากการวิจัยในครั้งนี้ จะได้นำเสนอเพื่อให้โรงเรียน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถใช้ข้อมูลไปประเมินสถานการณ์การสูบบุหรี่ของนักเรียน ใช้กระบวนการเพื่อนช่วยเพื่อนให้ความรู้ สร้างทัศนคติที่ดี เป็น soft power ที่บ้าน ชุมชน และโรงเรียน เพื่อการ รณรงค์ไม่สูบบุหรี่ในที่สาธารณะเนื่องจากการเป็นกีดกันกฎหมาย และเลิกสูบบุหรี่เพื่อการมีสุขภาพที่ดี และประสานหน่วยงานที่เข้าถึงง่ายสำหรับผู้ต้องการเลิกสูบบุหรี่

การวิจัยครั้งต่อไป

ศึกษาประสิทธิภาพการใช้ สื่อบุคคลเป็น soft power ป้องกันผู้สูบบุหรี่หน้าใหม่ ในกลุ่มสถานศึกษาอื่น

กิตติกรรมประกาศ

วิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เนื่องจากผู้วิจัยได้รับความกรุณาจาก สาธารณสุขอำเภอศรีธาตุ โรงเรียนศรีธาตุพิทยาคม อ.ศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี ที่สนับสนุนและส่งเสริมงานวิจัย ผู้วิจัยขอขอบคุณนักเรียน โรงเรียนศรีธาตุพิทยาคม ที่เข้าร่วมกิจกรรมและผู้มีส่วนให้ความช่วยเหลืองานวิจัย ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ข้อเสนอแนะในการทำวิจัย ขอขอบคุณครอบครัวที่เป็นกำลังใจในการทำวิจัยครั้งนี้ทุกท่านไว้ ณ ที่นี้ สุดท้ายนี้ ขอขอบคุณคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุดรธานีที่ให้ข้อเสนอแนะงานวิจัยครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

1. Office of the National Economic and Social Development Council Office of the Prime Minister. (2022). National Economic and Social Development Plan No. 13 (2023—2027). Royal Gazette. [Internet]. [cited 2023 August 12]. Available from: http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2565/E/258/T_0001.PDF (in Thai)
2. Social Statistics Division National Statistical Office. [Internet]. [cited 2023 August 12]. Available from <https://ddc.moph.go.th/uploads/publish/1270020220505091423.pdf>. (in Thai)
3. Udonthani provincial education office. Educational information. 2021. [Internet]. [cited 2023 August 6]. Available from: https://www.udonpeo.go.th/web/?page_id=5265. (in Thai)
4. Knowledge development and management section Damrong Rajanubhab [Internet]. [cited 2023 August 6]. Available from: <http://www.stabundamrong.go.th/research/km.htm> . (in Thai)
5. Somjit Daenseekaew, Kasinee Saranritichai, Wijitra Seana and Arunee Sameenang. Participatory Smoking Control among Adolescent in Secondary School. Journal of Nursing and Health Care. 33;3 : 135-143. (in Thai)
6. Thiti Buddanoi, Sutin Chanaboon, Benyapa Kankhwao. Smoking Behavior of secondary A Case study of one school in Khonkean Municipality at Mung, Khonkaen. JHSCPH. 2019; 2(1): 139-152.

7. Asha Adulraman. Tobacco prevention and control model in secondary schools in the Secondary Educational Service Area Office Narathiwat Province. This thesis is part of the studies required for the Master of Science degree. Department of Health Systems Management, Prince of Songkla University. 2019.
8. Bloom, B.S. Human Characteristic and School Learning. New York : McGraw -Hill.22. 1976
9. Thongchai Santiwong. Marketing consumption behavior. (9th edition). Thai Watthana Phanich; Bangkok. 1997.
10. Carpenter, K.B., Duevel, M.A., Lee, P.W., et al. (2010) Measures of Patients Safety in Developing and Emerging Countries: A View of the Literature. Quality and Safety in Health Care. [Internet] [cited 2023 August 19]. Available from: <http://dx.doi.org/10.1136/qshc.2008.031088>.
12. Ph Pattarapol Jungsomjatepaisal and Sunti Tuaymeerit.A. Prevention of Smoking among High School Students in the Situation of the Coronavirus Disease 2019. Journal of Health Science. 2022;31(6): 997-1007. (in Thai)